

Erfgoednummer: L22

Vosseveld

Landschapstype: Oude buitenplaatsen

Feitelijke gegevens

Adres: Birkstraat – Maarschalkersteeg – begrenzing overgang loofbos naar dennenbos aan de zijde – verlengde van de lijn van de westgrens van de achtertuinen aan de P.C. Hoofllaan.

Waardering: Hoog

Datering: 17de tot 20ste eeuw

Begrenzingskaart gebiedsomschrijving Vosseveld.

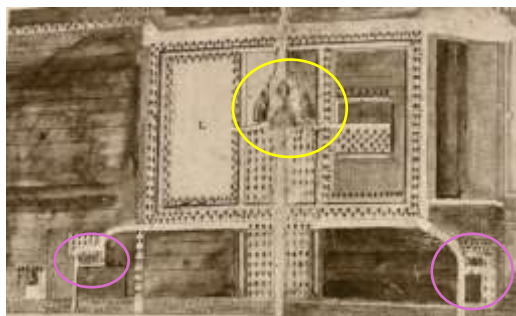
Stedenbouwkundig-landschappelijke ontwikkeling

De voormalige buitenplaats Vosseveld ligt in Soest-Zuid in het voormalige buurtschap De Bunt. De historie van de buitenplaats gaat terug tot de 17de eeuw. In 1653 koopt Guillaume Bartholotti, een Amsterdamse bankier, een stuk heide in Soest met als doel hier een buitenplaats op te richten. Uit divers onderzoek blijkt dat de verkoper, Jhr. Frederik Van Rheede, op deze grond al de nodige bebouwing had staan, zoals schuren, huizen en 'plantagien', ofwel een kwekerij. Mogelijk is Bartholotti dus niet de oprichter maar een van de eigenaren die een grote verbouwing/ modernisering heeft gerealiseerd (bron: Artikel P.J. den Breemer nr. 2 -1993, hvsoest.nl). Na de oprichting van de buitenplaats krijgt deze de naam 'Heuvel en Dael'. Maar het bleek niet eenvoudig een buitenplaats aan te leggen tussen het stuifzand van de Utrechtse Heuvelrug. Het zand bleek sterker dan zijn mogelijkheden om een nieuwe buitenplaats op te richten. Via toestemming van de Raad van Staten zorgt hij voor beschermende boomsingels en sloten, die zijn tuinaanleg moeten beschermen. Daarbij is hij ook degene die de toegangsweg naar zijn buitenplaats, de Birkstraat, met toestemming van de Raad van Staten op eigen kosten tot een echte weg maakt.

Over de omvang het huis zijn slechts beperkte gegevens bekend. Uit de inventaris van Bartholotti uit 1664 is bekend dat de buitenplaats bestond uit een boerderij met schuren, stal en een poortgebouwtje. Het huis van de Bartholotti's zelf was bescheiden van omvang en omvatte niet meer dan een kelder of souterrain, een begane grond met portaal en twee kamers en een zolder met zes

Detail van de Nieuwe Kaart van Utrecht (Collectie Rijksuniversiteit Groningen). Links bovenin de dorpskern van Soest en in het midden van de kaart een verwijzing naar de naam Bartholotti. De buitenplaats draagt hier de naam Berg en Dal, wat vermoedelijke een fout is.

Boven – detail van de vogelvluchtkaart van Heuvel en Dael, datering onbekend (bron: Derks en Heurneman 2010, p. 2008). Geel omcirkeld het symmetrische hoofdhuis. Roze omcirkeld de twee daggelderswoningen.

Rechts - Detail van de kaart van Isaak Tirion, ca. 1740 (Collectie archief Eemland). De buitenplaats is op de kaart opgenomen onder de naam Bartholotti.

betimmerde kamertjes. Er waren verder een pachter die voor een kleine veestapel zorgde en een tuinman, wonend in het poortgebouw, die zorgde voor de sinaasappel-, citroen-, en granaatappelboompjes, de gele jasmijn, de palmolijf en de rozemarijn (bron: Artikel P.J. den Breemer nr. 1 - 1992, hvsoest.nl). Vijf jaar later komt neef Constantijn Huygens op bezoek en maakt een wandeling door de tuinen, parken en dreven van de buitenplaats. De parkaanleg had ondanks de worsteling met het stuifzand enkele jaren na de stichting dus toch al vorm kunnen krijgen.

De buitenplaats kwam na overlijden van Guillaume Bartholotti in handen van zijn dochter Jacoba. Nadat zij daar het grootste deel van haar leven gewoond had (tot 1718), komt het in handen van een

van de erfgenamen van Jacoba Bartholotti, namelijk Elis Lambertse en later zijn weduwe Hendrikje Everts. Wanneer zij in 1729 de buitenplaats verkoopt, wordt er een beschrijving van de buitenplaats

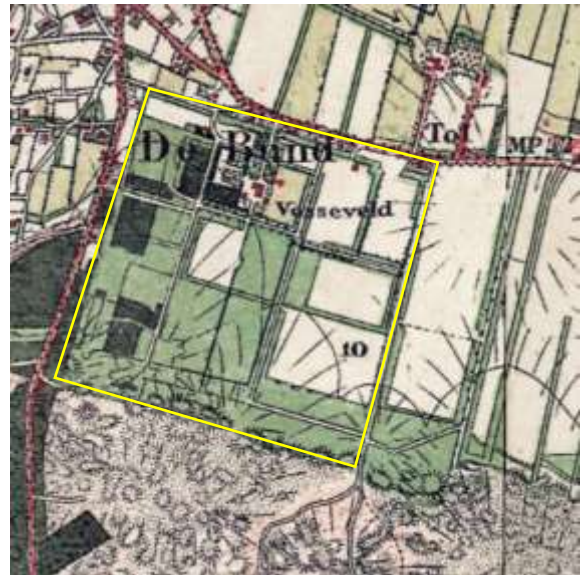
Detail van de kadastrale minuutkaart Sectie C blad 2 Soest, 1832 (Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). De buitenplaats tekent zich af als een duidelijk vierkant in het gebied (geel gemarkeerd). Het eigendom is echter in verschillende handen, maar overwegend in de handen van wed. C. Kok)

gemaakt. Het bestaat dan uit een herenhuis, boerderijen, schuur en stallingen, een koetshuis, een bakhuis, een orangerie, boomgaarden en tuinen. Daarnaast is er een schaapskooi, twee daggeldershuisjes en 60 morgen bos, een kwekerij en een heuvel (bron: Artikel P.J. den Breemer, nr. 2 – 1992, hvsoest.nl).

In 1735 gaat de buitenplaats over op Joachim de Swart. In deze periode raakte de buitenplaats in verval. Dat blijkt uit de beschrijving van de buitenplaats bij de verkoop ervan in 1759. In de verkoopakte wordt de buitenplaats letterlijk 'vervallen' genoemd en aangeduid met de naam Heuvelsdal (bron: Artikel J. Hepp nr. 3 – 1991 en nr. 2 – 1992, hvsoest.nl). Wat er daarna precies met de buitenplaats gebeurd is uit het literatuuronderzoek niet gebleken. Er is een gat tot aan de 19de eeuw. Op de kadastrale minuut lijkt de buitenplaats nog in zekere mate intact. Er is dan vooral bos op de percelen aanwezig, evenals weilanden en dennenbouw. Het eigendom binnen het zich als een duidelijk vierkant aftekenend terrein met verschillende percelen ligt dan in verschillende handen. Toch ligt het grootste deel van het eigendom in handen van Wed. Cornelis Kok, bouwvrouw (boerin) van beroep. De buitenplaats is dan in gebruik als agrarisch bedrijf. Het draagt dan ook niet langer de naam Heuvel en Dael, maar de naam Vosseveld.

Daarna geven de topografische kaarten pas weer meer inzicht in de (voormalige) buitenplaats. In de jaren 20 van de 20ste eeuw treedt er opnieuw een grote verandering op. In opdracht van P.J.H. Röell wordt een nieuw landhuis gebouwd en een nieuwe boerderij. In plaats van de bescheiden woning komt er een groot landhuis op de plek van de oude woning in het hart van het terrein.

Niet lang daarna komt het huis in bezit van de vereniging "Trein 8.28 H.I.J.S.M.". Het gebouw wordt dan omgebouwd tot vakantiekolonie voor "zieke en zwakke kinderen uit de mindergegoede klasse" (bron: kasteleninutrecht.eu/HeuvelenDael.htm, geraadpleegd 23 mei 2024). Ongeveer tegelijkertijd met deze ontwikkeling wordt het gebied van Vosseveld ook verder opgeknipt in kleine onderdelen ten behoeve van de bouw van een villapark (onderdeel van de wijk Soest-Zuid). Op de topografische kaart van 1940 is te zien dat er dan wegen worden aangelegd als voorbereiding voor deze ontwikkeling. Dertig jaar later is de wijk al flink gegroeid en is de ruimtelijke samenhang tussen de boerderij en het herenhuis nog wel aanwezig, maar minder herkenbaar als gevolg van de nieuwe bebouwing binnen het gebied.

Links – Vosseveld is rond 1850 voornamelijk voorzien van bomen (topotijdreis.nl).

Rechts – Rond 1900 is er nog weinig veranderd aan het beeld van Vosseveld (topotijdreis.nl).

Links – Rond 1940 hebben zich er al grote veranderingen voorgedaan rondom Vosseveld. Over het voormalige landgoed zijn wegen aangelegd ten behoeve van de bouw van villa's, waardoor het agrarische karakter langzaam verloren gaat (topotijdreis.nl).

Rechts – Rond 1970 is een groot deel van het gebied opgenomen in de wijk Soest-Zuid. (topotijdreis.nl).

Detail van de luchtfoto anno 2023 (topotijdreis.nl). In de huidige situatie is de voormalige buitenplaats Heuvel en Dael en het latere Vosseveld nog steeds enigszins herkenbaar in de stedenbouwkundige opzet van de wijk Soest-Zuid. Het geel gemarkeerde gebied is de voormalige buitenplaats. De roze markering geeft de plek van het herenhuis en de boerderij Vosseveld aan. Het blauwe gebied betreft het oostelijke gebied dat bestaat uit weiland met houtwallen en bos.

In 1960 werd op het terrein van Vosseveld een houten noodschool gebouwd. Deze zou later uitgroeien tot de Prof. Fritz Redlschool, een school voor langdurig zieke kinderen. Aan het einde van de jaren 60 wordt Vosseveld gekocht door het toenmalige Stads- en Academisch Ziekenhuis Utrecht (het huidige Utrechts Medisch Centrum). Zij vestigden er een centrum voor jeugd- en kinderspsychiatrie. Een functie die het terrein tot op de dag van vandaag heeft.

In de huidige situatie is de bebouwingsdichtheid van de wijk Soest-Zuid verder toegenomen. Voor informatie over de ontwikkeling van de wijk en de architectonische kwaliteit binnen de wijk wordt verwezen naar het rapport van Leon Sebregts, Cultuurhistorische verkenning en waardestelling Stedenbouw en bouwkunst gemeente Soest, Utrecht.

Met name het gebied rondom het herenhuis Vosseveld (gemeentelijk monument) en de boerderij Vosseveld (gemeentelijk monument) is nog goed herkenbaar als onderdeel van de voormalige buitenplaats. Ook aan de oostzijde van het voormalige terrein is een brede strook aanwezig, die nog herinnert aan de opbouw van de voormalige buitenplaats en boerderij. Deze strook vormt de overgang tussen de kern van Soest en het landelijke gebied van de De Birk (zie factsheet De Birk). Het gebiedje bestaat uit weilanden tussen houtwallen. Met meest zuidelijke deel van het gebied bestaat uit bos. Opvallend is dat deze strook net iets hoger ligt in het landschap dan de bebouwing aan de Birkstraat. Hier is in het onderzoek geen verklaring voor gevonden.

Ruimtelijke Karakteristieken

Voor de ruimtelijke karakteristieken van de wijk en de architectuur wordt verwezen naar de beschrijving en waardering van de Wijk Soest-Zuid in het rapport van Leon Sebregts, Cultuurhistorische verkenning en waardestelling Stedenbouw en bouwkunst gemeente Soest, Utrecht. Voor de restanten van de voormalige buitenplaats zijn de navolgende ruimtelijke karakteristieken te benoemen:

- Ruimtelijke herkenbaarheid van het voormalige terrein als een vierkant in de stedenbouwkundige ruimte, begrensd door de Maarschalkersteeg, de scheidslijn tussen loof- en dennenbos aan de zuidzijde van het gebied, de achterzijde van de percelen aan de westzijde van de P.C. Hooftlaan en de Birkstraat.
- Herenhuis (gemeentelijk monument) met restanten van een tuinaanleg in de vorm van een bos en een oprijlaan vanaf de Birkstraat.

- Boerderij Vosseveld (gemeentelijk monument) met een open ruimte voor de boerderij in de vorm van een weide en de weiden achter de boerderij.
- De ruimtelijke verbinding in de vorm van open ruimte tussen de percelen van het herenhuis en de boerderij.
- Het gebied langs de oostzijde van de voormalige buitenplaats bestaande uit:
 - Weilanden die zijn onderbroken door houtwallen.
 - Aan de zuidzijde, tegen het duin, gelegen bospercelen.
 - Verhoogde ligging in het landschap.

De boerderij Vosseveld ligt op enige afstand van de Birkstraat. Voor het pand ligt een weide.

Het onbebouwde, oostelijke deel van de voormalige buitenplaats Heuvel en Dael en voormalig Vosseveld kenmerkt zich door open weilanden, die worden begrensd door houtwallen. Hier gezien vanaf de Maarschalkersteeg richting de Bartolottilaan.

Vanaf de Birkstraat is achter het benzinestation goed zicht op de onbebouwde strook van de voormalige buitenplaats. De begrenzing van de weilanden door houtwallen is goed beleefbaar.

Waardering

De hoge cultuurhistorische waardering van het gebied is gebaseerd op de nog aanwezige relicten van de voormalige buitenplaats. Het vertelt het verhaal van de betekenis van buitenplaatsen voor de ruimtelijke en sociaalmaatschappelijke ontwikkeling van de gemeente Soest. Daarnaast geeft het inzage in de Welvarende Amsterdamse familie Bartholotti en Roell, die buitenhuizen hadden buiten hun woonplek. Daarnaast geeft het inzicht in de ontwikkeling van de vakantiekoloniën in Nederland en Soest voor zwakke en zieke kinderen. De in het stedelijk weefsel nog steeds herkenbare vierkante opbouw van de buitenplaats krijgt een hoge waardering, omdat de voormalige buitenplaats hiermee in de kern van Soest afleesbaar blijkt. Hiermee blijft de historische ruimtelijke ontwikkeling van het gebied tastbaar, ondanks de villabebouwing die hierbinnen een plek heeft gekregen. Eenzelfde hoge waardering geldt voor het herenhuis en de boerderij Vosseveld en de ruimtelijke samenhang die er nog is te vinden in de positionering van de beide gebouwen, de open ruimte rondom en tussen de beide gebouwen en de historische relatie met de Birkstraat als gevolg van de oprijlaan van het herenhuis en de zichtbaarheid van de boerderij door de voor de boerderij gelegen weide. De twee gebouwen zelf hebben een zeer hoge waardering en zijn om die reden voorzien.

Als laatste heeft de oostelijke onbebouwde strook een hoge cultuurhistorische waarde. Dit is het gevolg van de historische opbouw van het gebiedje met wei- en akkerlanden tussen houtwallen, die kenmerkend zijn voor de opbouw van de voormalige buitenplaats en terug te herleiden zijn tot in ieder geval de kadastrale minuut 1832.

Het ensemble van de losse onderdelen heeft binnen de kern van Soest, ondanks de beperkte gaafheid, een vrij hoge zeldzaamheidswaarde.

Oprijlaan Vosseveld gezien vanaf de Birkstraat en vanaf het hoofdhuis. De laan is in gebruik als parkeerplaats, hetgeen de monumentaliteit van de laan aantast.

Bronnen

- Breemer, P.J. den, Heuvel en Dael, later Vosseveld deel III, in: Van Zoys tot Soest, 13e jaargang nr. 1 - zomer 1992, via hvsoest.nl.
- Breemer, P.J. den, Heuvel en Dael, later Vosseveld deel IV, in: Van Zoys tot Soest, 13e jaargang nr. 2 - herfst 1992, via hvsoest.nl.
- Derks, G.J.M. en W.A. Heurneman, Soest in de zeventiende en achttiende eeuw, Soest 2010.
- Hepp, J., Heuvel en Dael, later Vosseveld deel I, in: Van Zoys tot Soest, 12e jaargang nr. 3 - winter 1991, via hvsoest.nl.
- Raap, Tussen Eem en Heuvelrug; een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Soest, deel 1 en 2, Weesp 2014.
- Topotijdreis.nl.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, beeldbank.